
STUDIA IURIS

JOGTUDOMÁNYI TANULMÁNYOK / JOURNAL OF LEGAL STUDIES

2024. I. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A folyóirat a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának a közleménye. A szerkesztőség célja, hogy fiatal kutatók számára színvonalas tanulmányaik megjelentetése céljából méltó fórumot biztosítson.

A folyóirat közlésre befogad tanulmányokat hazai és külföldi szerzőktől – magyar, angol és német nyelven. A tudományos tanulmányok mellett kritikus, önálló véleményeket is tartalmazó könyvismertetések és beszámolók is helyet kapnak a lapban.

A beérkezett tanulmányokat két bíráló lektorálja szakmailag. Az idegen nyelvű tanulmányokat anyanyelvi lektor is javítja, nyelvtani és stilisztikai szempontból.

A folyóirat online verziója szabadon letölthető (open access).

ALAPÍTÓ TAGOK

BODZÁSI BALÁZS, JAKAB ÉVA, TÓTH J. ZOLTÁN, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

FŐSZERKESZTŐ

JAKAB ÉVA ÉS BODZÁSI BALÁZS

OLVASÓSZERKESZTŐ

GIOVANNINI MÁTÉ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI

BOÓC ÁDÁM (KRE), FINKENAUER, THOMAS (TÜBINGEN), GAGLIARDI, LORENZO (MILANO), JAKAB ANDRÁS DSc (SALZBURG), SZABÓ MARCEL (PPKE), MARTENS, SEBASTIAN (PASSAU), THÜR, GERHARD (AKADÉMIKUS, BÉCS), PAPP TEKLA (NKE), TÓTH J. ZOLTÁN (KRE), VERESS EMŐD DSc (KOLOZSVÁR)

Kiadó: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Székhely: 1042 Budapest, Viola utca 2-4

Felelős Kiadó: TÓTH J. ZOLTÁN

Korrektor: KOHUTH-GALLA ÁGNES

A tipográfia és a nyomdai előkészítés CSERNÁK KRISZTINA (L'Harmattan) munkája

Nyomdai kivitelezés: Prime Rate Zrt., felelős vezető: TOMCSÁNYI PÉTER

Honlap: <https://ajk.kre.hu/index.php/jdi-kezdolap.html>

E-mail: doktori.ajk@kre.hu

ISSN 3057-9058 (Print)

ISSN 3057-9392 (Online)

URL: KRE ÁJK - Studia Iuris

<https://ajk.kre.hu/index.php/kiadvanyok/studia-iuris.html>

JOGALKOTÁSI RENDSZEREK DIGITALIZÁCIÓJA NÉHÁNY NEMZETKÖZI JÓ GYAKORLATON KERESZTÜL

KÁNTOR ÁKOS¹

ABSTRACT ■ The aim of this paper is to illustrate the digitisation of the legislative system on the basis of international examples. In my view, a digitised legislative system can basically be divided into three basic parts, which are usually implemented sequentially, and therefore represent stages in the evolution of systems. Following the presentation of examples from Slovakia, the Czech Republic, Brazil and Estonia, I will aim to provide an overview of the structure of a digital legislative system that could be considered ideal from a legislative perspective.

ABSZTRAKT ■ Jelen tanulmány célja a jogalkotási rendszer digitalizációjának bemutatása nemzetközi példák segítségével. Álláspontom szerint a digitalizált jogalkotási rendszer alapvetően három alapvető részre bontható, amelyek folyamatai rendszerint egymást követően valósulnak meg, ezért ezek egyúttal a rendszerek evolúciójának lépcsőfokait is jelentik. A szlovák, a cseh, a brazil és az észt példák bemutatása után teszek kísérletet a jogalkotási szempontból ideálisnak gondolt digitális jogalkotási rendszer felépítésének felvázolására.

KULCSSZAVAK: jogalkotás digitalizációja, eSbírka, eZbierka, Riigi Teataja, legaltech

1. BEVEZETÉS

„[M]agának a közgondolkodásnak kellene teljes mértékben megváltoznia ahhoz, hogy a jogalkotás támogatása kizárólag az előre rögzített algoritmus szerint történjék. A politika igénye valójában a folyamatos és közvetlen beavatkozás lehetőségének a fenntartása. Éppen ezért a jogalkotás és jogalkalmazás „gépiesítése” – még ha a technikai feltételek adottak is lennének – ábránd marad.”²

¹ PhD hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

² BIRHER NÁNDOR: A modern technológiák szabályozásának változásai: teoria versus praxis, etika versus protokoll. In: HOMICSKÓ ÁRPÁD OLIVÉR (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2020. 22.

Az idézett, 2020-ban megjelent gondolat óta, röpké négy év alatt a technológia fejlődése nyomán sok minden megváltozott, már nem kérdés, hogy a technológia helyet kap-e a jogalkotásban. A kérdés már csak az, hogy mikor és milyen szerepet fog kapni. 2023-ban elfogadták az első, Chat GPT-vel generált jogszabályt³, igaz nem tudva, hogy azt nem ember írta.

Az elektronikus jogalkotási rendszer fejlesztésének első szükségszerű lépése a digitalizált jogszabálytár kialakítása, amely egyúttal adatbázisul szolgál egy későbbi rendszer felépítéséhez. Ennek létrehozása történhet induktívan: az első rendszer pusztán a hatályos jogszabályok szövegét tartalmazza megjeleníthető formátumban. Ebből az állapotból jut el az időállapotokat bemutató, teljes jogszabálytárig, amely sok esetben még a történeti (hatályát vesztett) jogszabályokat és jogszabályfordításokat is tartalmazza nyelvtechnológiai alapokon fejlesztett digitális adatbázisként. Amennyiben a megfelelő technikai tartalmú jogszabálytár kialakításra került, második lépésnek tekinthető egy jogi szerkesztő szoftver elkészítése, amely lényegileg már egy legaltech eszköz, olyan dokumentumszerkesztő alkalmazás, ami a jogtár mint adatbázis adatkészletével dolgozik. Ez annyiban speciális, hogy az adott jogrendszer normaszervezési szabályai szerint működik, annak betartása felett őrökdi, és segítséget nyújt a felhasználóknak a magasabb szakmai minőségű jogszabályszoveg elkészítéséhez.

A fejlesztés harmadik szintjét jelentheti álláspontom szerint, amikor a jogalkotás egyes részfolyamatait egyetlen közös, interoperábilis rendszerbe foglalják. Ekkorra az adatbázis és a jogi szerkesztő eszköz összekapcsolása megvalósul, így szemponttá válik, hogy az érvényes jogszabály elkészítéséhez szükséges folyamatok is szabványosítottak legyenek.⁴ Ekkor jelentkezik az igény a jogalkotás teljes folyamatának leprogramozására olyan módon, hogy az egyes különálló rendszerek között megvalósuljon az interoperabilitás. Ennek bonyolultságát jellemzi, hogy a hazai jogalkotásban a közigazgatási egyeztetés során másként kell jelezni, illetve kezelni a normaszöveg-módosítási javaslatokat, mint a parlamenti szakaszban, azonban az egységes rendszernek mindkét jelrendszert hatékonyan és össze nem téveszthető módon illeszteni kell.

A tanulmányban bemutatok néhány nemzetközi jó gyakorlatot⁵, melyek online is hozzáférhetők, és egy 2024. áprilisi V4 Good Governance konferencia kapcsán

³ 2023 októberében braziliai Porto Alegreben Ramiro Rosario tanácsos készített norma-szöveget a Chat GPT-alkalmazással, amit el is fogadtak. Forrás: Brazilian city enacts an ordinance that was secretly written by ChatGPT <https://apnews.com/article/brazil-artificial-intelligence-porto-alegre-5afd1240afe7b6ac202bb0bbc45e08d4#>.

⁴ Lásd TÓTH J. ZOLTÁN (szerk.): *Jogalkotástan. Jogdogmatikai és jogszabályszerkesztési ismeretek*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 127.

⁵ További jógyakorlatokat mutat be FEKETE KRISTÓF BENEDEK – LUTRING ERIKA – TILK PÉTER: A jogalkotás digitalizációjának egyes alkotmányjogi kérdései, valamint a német nyelvtérület

kerültek a látókörömbé.⁶ Jelen tanulmányban a szlovák, a cseh, valamint az OECD értékelése alapján ajánlott brazil és észt jogalkotási rendszereket vizsgálom meg. Bemutatom a digitális jogalkotási rendszerek építőköveit, fejlődési lépcsőfokait, emellett kísérletet teszek arra, hogy felvázoljam, milyen ismérvei lennének egy jogalkotástani szempontból is ideális, digitalizált jogalkotási rendszernek.

A feldolgozás során a deduktív módszert választottam, mivel lényegében egy konkrét rendszer megismerését követően állapítok meg általánosnak mondható elvárásokat az elektronizált jogalkotási rendszerekhez. A PhD kutatási tervemben még induktívan kívántam meghatározni a digitális jogalkotási rendszerekkel kapcsolatos elvárásokat; a fellelhető, már működő rendszerek ismérvei alapján. Azonban a kutatás első fázisában bebizonyosodott, hogy teljes készültségű rendszerek még nem állnak rendelkezésre, kivéve a más tanulmányaimban⁷ már bemutatott Integrált Jogalkotási Rendszert.

A tanulmány elkészítését nehezítette, hogy a vizsgált országok forrásai sok esetben nem érhetőek el sem magyarul, sem pedig közvetítő nyelven (pl. angolul) ezért az ismeretek megszerzéséhez gépi fordító alkalmazására volt szükség, annak minden kockázata mellett.

2. A JOGI DIGITALIZÁCIÓ

A jog digitalizációja a 2000-es évek elején megkezdődött Magyarországon az elektronikus cégeljárás bevezetésével. Ezt követte az elektronikus kapcsolattartást biztosító magyarország.hu weblap elkészítése, majd a polgári perek elekt-

országainak szabályozási sajátosságai. In: TILK PÉTER – FEKETE KRISTÓF BENEDEK (szerk.): *A jogalkotás digitalizációjának jogi lehetőségei*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2023, 5–30. Németország, Ausztria és Svájc vonatkozásában.

⁶ A tanulmány kiindulópontja egy Prágában 2024. április 8–9. között megrendezett „Conference V4. Good Governance Forum” című, V4-es konferencia, amely „Electronisation of legislation and legislative procedure (E-Collection, e-Legislation)” című szekciójának témája a jogalkotás és jogalkotási folyamat elektronizációja volt. A szekcióban Csehország, Szlovákia, az OECD és Magyarország képviselőitében osztottam meg ilyen irányú tapasztalataimat és kutatási eredményeimet.

⁷ KÁNTOR ÁKOS: Digitalizáció és automatizációs lehetőségek a jogalkotásban. *Parlament Szemle*, 2023/2. szám, 39–56. KÁNTOR ÁKOS: Jogalkotás és digitalizáció – kihívások és dilemmák. In: TÖRÖK BERNÁT – ZÓDI ZSOLT (szerk.): *Digitalizálódó társadalom. Tanulmányok az új technológiák társadalmi-jogi hatásairól*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023. 41–62. KÁNTOR ÁKOS: Gondolatok a jogalkotás digitalizációs lehetőségeiről. In: MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER – JAKAB ÉVA (szerk.): *XXIV. Jogász Doktoranduszok Konferenciája*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2023. 127–136.

ronizációja 2016-ban,⁸ és 2018-tól az elektronikus ügyintézés bevezetése. Ilyen előzmények után a 2020-ban kezdődött pandémia miatti távoli kapcsolattartás már meglévő digitális alapokra építhetett, azonban még sok fejleszteni való volt a már üzembe állított rendszereken⁹.

Az elektronizáció a jogalkotásra vonatkozó anyagi jogi normák és eljárási szabályok leprogramozásával olyan rendszert hozhat létre, amelyben már a jogszabály készítésekor jelezheti a rendszer, ha a jogszabály az előírt formai követelményektől eltér, illetve mérlegelés nélkül le is tilthatja a készítés folytatását a hiba orvoslásáig. A szöveggeneráló megoldások ehhez képest nagyobb konzisztenciát tudnak biztosítani, szabványosabb végeredményt hoznak létre gyorsabban és több nyelven.¹⁰ A szoftver az eljárási szabályok betartása felett is őrködhet, a szoftver, ha valamilyen szükséges lépés kimarad az elkészítés során, azt képes naplózni, így a hiány nyilvánvaló lesz.

A jogalkotás sok résztvevős bonyolult folyamat, amelyben érdekek ütköznek egymással, talán egyetlen előnye az a tulajdonsága, hogy végig szabályozott folyamat.¹¹ Fontos követelmény az információbiztonság, hiszen az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény alapján a döntés-előkészítő anyag az elfogadásától számítva tíz évig nem nyilvános minősítésű.¹² Emiatt a rendszert óvni kell jogosulatlan hozzáférésektől, intézkedéseket kell tenni a kifizérkészettség elkerülésére, különös jelentősége van a magas szintű kiberbiztonságnak. A digitális jogalkotási rendszer elkészítésének egyik fontos elvárása volt az adminisztratív terhek csökkentése a közigazgatásban, hiszen dokumentumok online továbbításával bizonyos logisztikai terhek és átfutási idők nagymértékben csökkenthetők, nem beszélve a nyomtatási költségekről.

⁸ A szerző 2015–16-ban az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezető-helyetteseként vett részt az e-percek bevezetésének folyamatában.

⁹ Vö.: KÁNTOR ÁKOS: Az e-ügyintézésről az e-jogalkotás felé. In: MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER (szerk.): *XXIII. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája 2022*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2022. 145–154.

¹⁰ EHUD REITER – ROBERT DALE: *Building Natural Language Generation Systems*. Cambridge, Cambridge University Press, 2000. 29–30. idézi HOMOKI PÉTER: Miként lehet a szöveggeneráló eszközöket a jogászai hivatások körében hasznosítani? című tanulmányában. In: ZÓDI ZSOLT (szerk.): *Jogi technológiák – Digitális jogalkalmazás*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 192.

¹¹ A jogszabály érvényességi kellékéből fakadóan.

¹² Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 27. § (5) bekezdés.

2.1. Online jogtár

A többségében a kétezres évek első évtizedének második felétől létező, online jogtárak létrehozásának célja a jog megismerhetősége; ez minden demokratikus jogállamban szükséglet, mivel a normának a címzettek számára megismerhetőnek kell lennie.

A digitalizált jogalkotási rendszerek létrehozásának első lépése az adatbázis létrehozása, amely jellemzően online elérhető ingyenes jogszabálytár. Ennek elkészítése történhet induktívan: az első ki publikált rendszer például pusztán a hatályos jogszabályokat tartalmazza megjeleníthető formátumban. Innen több irányba fejleszthető a rendszer, egyrészt tartalmilag: a jogalkotás dinamikáját követve létrejönnek a jogszabályok módosításokat követő hatályosításával az időállapotok, a jogtár elindításakor már létező jogszabályok indítás óta keletkezett és a későbbiekben is hozzáférhető időállapotaival. A következő lépés időben visszafelé mutató, vagyis a jogtár elindulása előtti időállapotok elkészítése, illetve már hatályukat veszített (esetleg történeti¹³) jogszabályok felvétele a jogtárba. Emellett a jogi tartalom bővíthető jogszabályfordításokkal is, melynek szintén magasabb szintjét jelenti a jogszabályfordítások szövegének naprakészen tartása időállapotok létrehozásával. A fejlesztés általában technológiai szinten is zajlik, az adatbázisba szervezett dokumentumok szintjéről a rendszer a szövegek szegmentálásával jut el a nyelvtechnológiai alapokon szervezett adatbázisig, amely előfeltétele a következő fejlődési szakaszba lépésnek. Az ilyen módon szervezett jogtárban már lehetőség van a változáskövetésre: az adatbázis képessé válik megjelölni a megelőző időállapothoz képest a változott, és a következő időállapotban változó rendelkezéseket, vagy akár tetszőleges időállapotok összehasonlítására is alkalmassá válhat.

A tanulmány elkészítéséhez vizsgált országok (pl. Szlovákia) esetében megállapítható, hogy az elvárás mindössze annyi, hogy a hatályos jogszabályok ingyenesen elérhetőek legyenek mindenki számára. Ezért a vizsgált esetekben található szegmentálatlan adatbázis, vagyis nem szerkeszthető formában feltöltött dokumentumok például pdf. formátumban, hasonlóan, mint például a Nemzeti Jogszabálytár angol nyelvű jogszabályfordításai,¹⁴ amelyből egyúttal a rendszer fejlettségére is lehet következtetéseket levonni.

Az online jogtárak különböző technológia-fejlettségűek, országonként eltérőek. Jellemzően egynyelvű adatokat tartalmaznak, kivéve a több hivatalos

¹³ Pl. a szlovák jogtárban a jogszabályok 1918-tól kezdődően megtalálhatók.

¹⁴ <https://njt.hu/forditasok>. Megjegyzendő, hogy a jogszabályfordítások általában nem minősülnek hivatalos szövegnek, mivel azok nem mennek át a jogalkotási eljárásón. Kivéve az EUR-Lexben közzétett textusok, melyek minden elérhető nyelven hivatalosnak minősülnek.

nyelvvel is rendelkező országokat,¹⁵ ahol elvárás a jogszabályok összes hivatalos nyelven való egyidejű publikálása, de előfordulnak állami, hivatalos jogszabályfordítások is, mint a magyar Jogszabálytárban.

Az Európai Unió tisztában van a jog megismerhetőségének fontosságával, ezért olyan eszközöket és fórumokat alakított ki, amelyek támogatják és bővíti a jog megismerhetőségének lehetőségeit a polgárok – többek között a jogi szakemberek –, a vállalkozások és az intézmények számára, tagállami és uniós szinten egyaránt.¹⁶

A jogszabálytárak fontosságát az is mutatja, hogy az EU két különböző gyűjteményt is létrehozott: egyik az egyes országok jogtárait listázó, 2006-ban indított N-Lex webhely, melynek célja, hogy tájékoztatást nyújtson az összes uniós tagállam nemzeti jogszabályairól. Az N-Lex valamennyi nyelven egységes keresőfelületet tartalmaz, amely a tagállami adatbázisokból jelenít meg találatokat. Ennek a rendszernek az EuroVoc¹⁷-kal együttes használata lehetővé teszi a polgárok számára, hogy saját nyelvükön keressenek, illetve az adott nemzeti rendszerből általuk nem ismert fogalmakra keressenek rá.¹⁸ A másik az uniós jogi normák önálló jogtára, „Az EUR-Lex¹⁹ portál, amely az uniós szinten elfogadott irányelvekre vonatkozó információk mellett olyan metaadatokat is feltüntet, amelyek az irányelvek átültetése céljából a tagállamok által elfogadott végrehajtási intézkedésekre vonatkoznak.” Emellett 2001-ben létrejött egy biztonságos elektronikus platform (www.legicoop.eu),²⁰ amelyet az Európai Unió igazságügyi minisztériumai használnak.²¹

A jog megismerhetőségére vonatkozó igényt részben kielégítik a digitálisan elérhető jogi információk és az internet széles körű használata. A jogi információk cseréjét azonban meglehetősen korlátozzák azok az eltérések, amelyek az egyes tagállami jogrendszerek között, valamint a tagállamok által a jogszabályok webhelyen tárolására és közzétételére használt technikai rendszerek között mutatkoznak.²²

¹⁵ Pl. Svájc, Olaszország, Írország, Finnország.

¹⁶ Jelentés a jog megismerhetőségéről I. 84.

¹⁷ Az EuroVoc az Európai Unió többnyelvű multidiszciplináris tezaszusa, amely kulcsszavakat tartalmaz. Ezek a kulcsszavak az EUR-Lexen található dokumentumok tartalmát írják le 21 témakör, azon belül pedig 127 altémakör szerinti bontásban, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/browse/eurovoc.html?locale=hu>.

¹⁸ Jelentés a jog megismerhetőségéről (2015/C 97/03) I. 33. pont.

¹⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324\(01\)&qid=1715777938127](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324(01)&qid=1715777938127).

²⁰ <https://intra.legicoop.eu/hu/legislations>.

²¹ Jelentés a jog megismerhetőségéről I. 51.

²² Ibid. I. 45.

2.1.1. A cseh jogtár: eSbírka

A Jogok és Nemzetközi Szerződések Elektronikus Gyűjteménye (csehül: eSbírka, angolul e-Collection) ingyenes és folyamatos hozzáférést biztosít a Cseh Köztársaság jelenlegi és múltbeli jogával kapcsolatos információkhoz modern és digitális formában. Az eSbírka 2024. január 1-jén teljeskörűen üzembe állt, felváltva a Cseh Belügyminisztérium honlapján a meglévő papíralapú Joggyűjtemény és Nemzetközi Szerződések Gyűjteményét, valamint annak digitális változatát. Az e-Collection az e-Legislation²³ projekt eredményét képviseli, amelynek célja a Cseh Köztársaság jogszemléletének átfogó korszerűsítése, létrehozása és megvitatása.²⁴

A 2023-as elektronizációs tárgyú törvény²⁵ előírta az eSbírka jogtár és az e-Legislatura (e-Legislation) rendszerek fokozatos bevezetését. Elsőként 2024. 01. 01-jétől helyezték üzembe az eSbírka jogtárat, amit a 2024. 01. 07. – 2025. 01. 01-jéig tartó időszakban az elektronizált jogalkotás létrehozására szolgáló részének elindítása követ. Az eSbírka jogtár e-Legislation előtti elindítása már lehetővé teszi az eSbírka jogtár előnyeinek kihasználását még a két részből álló rendszer teljes elindítása előtt, ez is mutatja, hogy a digitális jogtár az elektronikus rendszernek önállóan is működőképes részét jelenti.

Az átmeneti időszakban, a nem az e-Legislation rendszerben készített jogszabályokat az eSbírka jogtárba történő feltöltés előtt digitalizálni kell. Ez vonatkozik minden 2024. június 30-ig kihirdetett jogszabályra, majd azokra a törvényekre, amelyek nem mennek át az e-Legislation rendszeren. A digitalizálás magában foglalja a pdf és egyéb formátumú dokumentumokban található, közzétételre szánt adatok szegmentálását a törvény által előírt, strukturált formában, a módosított rendeletek ideiglenes változatainak elkészítését, valamint linkek és egyéb kapcsolódó metaadatok beépítését.²⁶ Vagyis az üzembe helyezett jogtárba utólag bevitt jogszabályokat manuálisan kell az adatbázishoz igazítani a fenti rendelkezések szerint.

A cseh Belügyminisztérium²⁷ célja, hogy az eSbírka jogtár mielőbb elérhetővé váljon a felhasználók számára, és egyben elegendő teret biztosítson a majdan elektronikus úton létrehozott gyakorlati átültetéséhez.

²³ Az e-legislation (e-Legislatura) rendszer bemutatását lásd később.

²⁴ <https://www.e-sbirka.cz/co-je-esbirka>.

²⁵ Zákon č. 346/2023 Sb. Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s elektronizací vybraných agend (törvény egyes törvények módosításáról a kiválasztott napirendek elektronizálásával kapcsolatban).

²⁶ <https://www.e-sbirka.cz/aktuality/20150>.

²⁷ Ministerstvo Vnitra Ceske Republiky.

Az eSbirka rendszerében minden jogszabályhoz tartoznak különböző metaadatok: időállapotok, módosító törvények felsorolása, módosítások felsorolása és egy adatlap a törvényről.

A cseh jogtár²⁸ a következő szolgáltatásokat nyújtja:

- Kronológiai tárgymutató (Chronologicky rejstrik): jogi aktusok kihirdetése ideje szerinti sorrendben.
- Joganyagmutató jogszabálytár (Vecny rejstrik): a CzechVoc szótár kifejezései szerinti bontásban –lényegében jogterületek szerinti bontásban.
- Jelenleg kihirdetett jogi aktusok (Aktualne vyhlášené právní akty): A jelenleg kihirdetett rendeletek tárgymutatója a Törvények és Nemzetközi Szerződések Gyűjteményének 30 legutóbb kihirdetett törvényét tartalmazza.
- Jelenleg hatályos jogi aktusok (Právní akty s aktuálně nabytou účinností): a legutóbb kihirdetett jogszabályokat tartalmazza.
- Právo Evropske unie: az Európai Unió jogszabályaira vonatkozó információk, amelyek hetente frissülnek az EurLex rendszerből.
- Jelenleg hatályon kívül helyezett jogszabályok (Aktuálně zrušené právní předpisy): a legutóbb hatályon kívül helyezett 30 jogszabályt tartalmazza.

Emellett az oldal tartalmaz terminológiai segédletet mind a cseh jogszabályokhoz (VOC – cseh jogi kifejezések szótára) mind az Eu-s jogi normákhoz (EuroVoc).

Az eSbirka jogtár – a megjelenítés alapján – a jogszabályok szövegét adatbázis-szerűen tartalmazza, az egyes időállapotokat számozottan mutatja be,²⁹ az időállapot megjelölése mellett hivatkozva a módosító jogszabályt. A jogszabálytár a Kontextus (Souvislosti) menüpont alatt további kapcsolatokat mutat be a jogszabály szövegéhez, például itt sorolja fel az Alkotmánybíróság jogszabályhoz kapcsolódó megállapításait. Emellett tartalmaz a jogszabályhoz egy adatlapot, amely a norma metaadatait jeleníti meg: pl. név, rövid név, száma, megjelenés éve, területi hatály, kapcsolódó jogterületek stb. Megállapításom szerint a cseh joganyag informatikailag rendkívül fejlett adatbázisban található, ezt is mutatja a relatíve gazdag metaadat készlet, a jó kereshetőség, valamint a magasszintű jogszabálykapcsolatok megjelenítése.

²⁸ Bemutató: <https://www.youtube.com/watch?v=5WCUOsqKYB0>.

²⁹ Pl. cseh polgári perrendtartás, amely 130 időállapotot listáz 2024. 08. 24-én, <https://www.e-sbirka.cz/sb/1963/99?zaloзка=historie>.

2.1.2. A szlovák jogszabálytár: eZbierka³⁰

A Slov-Lex honlapot a Szlovák Igazságügyi Minisztérium³¹ üzemelteti. Fő szerepe a jogszabályok kész³² változatainak közzététele. A portál lehetővé teszi, hogy a nyilvánosság megismerje a törvényjavaslatokat, és a véleményezési eszközök segítségével aktív szerepet vállaljon a jogalkotási folyamatban.³³ A szlovák portál háromféle alapvető szolgáltatást kínál:

- Az eZbierka modul ingyenes hozzáférést biztosít a szlovák jogrendszerhez, melyben elektronikusan hitelesített pdf formátumban találhatók meg³⁴ a jogszabályok egy keresőmotor segítségével, kronologikus regisztert tartalmaz a Szlovák Köztársaság jogszabályairól, valamint egy archívumot, amelyben tömörített formában megtalálhatók a szlovák jogszabályok 1918-tól kezdve.
- Az e-Legislation modul hozzáférést biztosít a jogalkotási folyamathoz, keresőmotort tartalmaz a folyamatban lévő jogalkotási eljárásokhoz, valamint indoklásokat és előzetes információkat a jogalkotáshoz.
- EU Law modulban a felhasználók kereshetnek az EU jogi normák között.

A portálon sok fájl pdf formátumban található meg, az oldal leírása szerint a grafikai elemek megfelelő megjelenítése miatt. Arról nem lehet információt találni a honlapon, hogy az adatbázisban milyen formátumban vannak tárolva normaszövegek vagy az adatbázis lekérdezéskor más szövegformátumban tárolt adatokból³⁵ generálja-e a pdf dokumentumokat. Ennek jelentősége abban áll, hogy ez alapján lehet megbecsülni, mennyire felkészült az adatbázis a további digitalizációra. Az eredeti szlovák nyelvű honlap azonban a jogszabály szövegének letöltésére több fájlformátumot is felkínál,³⁶ ebből az a következtetés vonható le, hogy a szöveges fájlt a portál a letöltéskor generálja.

A normaszöveggel kapcsolatos lehetőségek között szerepel egyfajta tartalmi fa mutatása,³⁷ információs adatlapot tartalmaz a jogszabályról, elég szűk metaadat

³⁰ www.slov-lex.sk.

³¹ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

³² A „kész” valószínűsíthetően a jogszabály elfogadott, végleges állapotát jelenti.

³³ A Slov-Lex portálon követni lehet a jogalkotási folyamat állomásait, valamint közvetlenül lehet véleményt megfogalmazni a tervezetekhez, pl. <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2024/435>.

³⁴ A honlap megjeleníti a jogszabály szövegét, de csak tájékoztató jelleggel: a megjelenített jogszabály tartalma tájékoztató jellegű, a kötelező erejű tartalom a jogszabály pdf változatában található.

³⁵ Pl. xml, xhtml.

³⁶ Pdf, docx, asice, nyomtatási verzió.

³⁷ Ez a szolgáltatás az általam vizsgált jogszabályok esetében korlátozottan működött 2024 augusztusában.

tartalommal (száma, címe, jóváhagyás, kihirdetés, hatálybalépés dátuma, szerző, jogterület). A jogszabály történetét História menüpont mutatja időállapotonként. A Kapcsolatok (Vztahy) mutatja a jogszabályt módosító jogszabályokat. Tartalmi kapcsolatokat, tárgyszavakat jelenleg nem jelenít meg a rendszer.

Összegezve a tapasztalatokat, az eZbierka jogszabálytár a tanulmány írásakor működő változata a jogi digitalizáció korai szakaszában a nyelvtechnológiai elvek szerint összeállított adatbázisok jellemzőit nem mutatja, ebből következően a szlovák eZbierka jogtár funkcionalitása jelenleg nem éri el a cseh eSbírka informatikai színvonalát.

2.1.3. Az OECD tapasztalatok³⁸

Az OECD mind a 38 tagállama biztosít ingyenes hozzáférést a jogszabályokhoz, a jogalkotási folyamat a tagoknál jól definiált. A jogi szöveg elérhető konszolidált változatban. A legtöbb tagállamban kontrollált a hozzáférés a jogszabályokhoz. A társadalmi egyeztetés végzése a jogalkotási folyamatban kiemelten fontos az OECD szemszögéből, amely több országban a jogtár weboldalán keresztül biztosított lehetőség.³⁹ Jogalkotás szempontjából az OECD fontosnak tartja az együttműködési lehetőség megteremtését, továbbá fontos, hogy egy rendszerben haladjon a joganyag az elkészítés során. Mivel a jogtárak sok esetben a jogszabályok hivatalos szövegét tartalmazzák, a kiberbiztonság kiemelt fontosságú, ugyanis egy rosszszándékú internetes támadással átírt jogszabályszövegek komoly károkat okozhatnak.

Az OECD előadója felhívta a figyelmet a digitalizált jogalkotás terén néhány jó gyakorlatra, amelyek közül az alábbiakat említem:

2.1.4. Brazília

Brazíliában a jogalkotás digitalizációjával 2009-óta foglalkoznak és számos szemmel látható eredményt értek el. A brazil jogszabályokat tartalmazó weblap⁴⁰ hozzáférést biztosít a brazil alkotmányhoz, törvénykönyvekhez, törvényekhez, rendeletekhez, törvényerejű rendeletekhez, valamint a szövetségi szintű, egységes szerkezetbe foglalt jogszabályokhoz. A honlap tartalmazza a brazil jogforrásokat a kiadás éve szerinti csoportosításban. Érdekesség, hogy az oldal az elnöki vétókat is tartalmazza. Bepillantást nyújt az oldal a jogalkotási eljárásba is. A jogszabály szövege adatbázisba szervezett, ezt bizonyítja a szövegen belül is elhelyezett

³⁸ A V4 konferencián szóbeli előadásként hangzott el, sajnos írásban nem elérhető információk, nem megjelent anyagok. Előadó: DANIEL TRINKA, Deputy Head of Division, Regulatory Policy Division, Public Governance Directorate, OECD.

³⁹ Lásd fentebb, Csehország, Szlovákia esetében.

⁴⁰ <https://www4.planalto.gov.br/legislacao>.

nagyszámú hivatkozás, azaz a szegmentált jogszabálysöveg nyelvtechnológiaiilag is feldolgozásra került.

A Digitális Szenátus új verziója⁴¹ nagyobb átláthatóságot és nagyobb részvételt biztosít a jogalkotási folyamatban. A Senado Digital alkalmazás, amelyet a Brazil Szenátus műszaki területei fejlesztettek ki, lehetővé teszi a Szenátus jogalkotási tevékenységének nyomon követését. Úgy működik, mintha a felhasználó jogalkotási tanácsadó lenne, és valós időben kap üzeneteket és értesítéseket az ülésekről, szavazásokról, javaslatokról, valamint a jogalkotási folyamat eseményeiről.

A társadalmi részvétel is elektronikusan biztosított a jogalkotási folyamatban, a Szenátusban folyamatban lévő valamennyi törvényjavaslat és egyéb javaslat regisztrációt követően elérhető az e-Cidadania portálon,⁴² ahol a tervezetet véleményezni lehet, valamint ugyanitt interaktív eseményeket, pl. online meghallgatásokat szerveznek. Az oldal érdekessége a jogalkotási ötletbenyújtási lehetőség, a benyújtott ötlet támogatható a felhasználók által, és a rendelkezésre álló négy hónap alatt 20 ezer támogatást elérő ötletek az Emberi Jogi és Jogalkotási Részvételi Bizottsághoz (CDH) kerül, jogalkotási javaslatként, melyet a szenátorok megvitatnak.

2.1.5. Észtország⁴³

Észtország az EU-n belül élen jár a digitalizációban, a jogszabálytára is figyelemre méltó. A Riigi Teataja (Hivatalos Közlöny) az Észt Köztársaság hivatalos kiadványa, melynek első példányát 1918-ban adták ki. A Riigi Teataja az Észt Igazságügyi Minisztérium gondozásában jelenik meg. 1996-tól a Riigi Teatajában közzétett jogi aktusok elektronikusan is elérhetővé váltak⁴⁴ az interneten. 2002. június 1-jétől a Riigi Teataja mind hagyományos, nyomtatott formátumban, mind elektronikus változatban elérhető volt. Az elektronikus változatot (eRT) egy időben tették közzé a nyomtatott kiadással. Az eRT elindítását követően a nyomtatott lapra évente átlagosan 20%-kal kevesebben fizettek elő, az elektronikus változat olvasottsága pedig évente többszöröződve növekedett, ezért a Riigi Teataja papíralapú kiadását 2010-ben megszüntették, 2010. június 1-jétől a Riigi Teataja közlönyre vonatkozó új törvény hatálybalépésével az eRT lett a Riigi Teataja egyetlen hivatalos megjelenési formája.

⁴¹ <https://www12.senado.leg.br/noticias/materias/2024/04/05/nova-versao-do-senado-digital-traz-mais-transparencia-e-participacao-popular>.

⁴² <https://www12.senado.leg.br/ecidadania/sobre>.

⁴³ <https://n-lex.europa.eu/n-lex/info/info-ee/index>.

⁴⁴ <https://www.riigiteataja.ee/en/>.

2013-tól a helyi önkormányzatok is az eRT-ben teszik közzé rendeleteiket.⁴⁵ A szolgáltatás révén az állam lehetővé teszi a helyi önkormányzatok számára, hogy rendeleteiket megjelentessék.

Az eRT-szoftverét 2010-ben újították meg. Az adatbázis keresőprogramja a Solr, webes alkalmazása Java-alapú. A szövegek XML-kiterjesztésűek és HTML-formátumban érhetőek el, néhány függeléktől eltekintve, amelyek PDF-kiterjesztésűek.

Az elektronikus Riigi Teataja „Keresés” menüpontja 4 részre tagolódik:

- Keresés az egységes szerkezetbe foglalt szövegekben (a köztársaság kormányának törvényei és rendeletei 1990-től, minden egyéb egységes szerkezetbe foglalt hivatalos és hatályos miniszteri rendelet és más jogszabály 2002. június 1-jétől érhető el).
- Keresés eredeti szövegekben (minden eredeti és eredeti/egységes keretbe foglalt szövegben, amely megjelent a Riigi Teatajában).
- Keresés a helyi önkormányzatok eredeti szövegeiben.
- Keresés egyéb honlapokon, pl. az EUR-Lexen vagy az Európai e-igazság-szolgáltatási portálon stb.

Az eRT közzéteszi a jogalkotási aktusok egységes szerkezetbe foglalt szövegeit. Az egységes szerkezetbe foglalt szöveg magában foglalja mindazokat a változtatásokat, amelyeket a jogi aktuson végrehajtottak. A Riigi Teatajában közzétett jogszabályokat meg lehet hivatkozni egyéb jogszabályokhoz, illetve jogi információkat tartalmazó adatbankokhoz vezető linkekkel, továbbá hozzáférhetővé lehet tenni indoklásokat, eljárásokra vonatkozó más információkat, valamint jogszabályokkal kapcsolatos egyéb adatokat.

A jogszabályok módosítása esetén a jogalkotók minden egyes alkalommal újra kidolgozzák és a szöveg érvényességi idejére vonatkozó információkkal együtt közzéteszik azok egységes szerkezetbe foglalt változatát.

A Riigi Teataja honlapon angol nyelvű jogszabályfordítások is találhatók, konszolidált, hatályos szöveggel 2013-óta. Regisztrációt követően az újabb fordításokról a honlap MY RT szolgáltatása e-mailben küld értesítést. Azonban az angol nyelvű fordítások nem tekinthetők hivatalos szövegnek a honlapon elhelyezett leírás⁴⁶ szerint, akárcsak a Nemzeti Jogszabálytárban található jogszabályfordítások.

⁴⁵ Lásd akárcsak hazánkban, azonban az NJT-ben való közlés nem kihirdetés, csak utóközlés. <https://or.njt.hu/>.

⁴⁶ „The translations published in Riigi Teataja are unofficial texts – they do not have legal force and you cannot rely on them in judicial or any other official proceedings. In Estonia, legislation has legal force only in Estonian.”

3. A KODIFIKÁCIÓS MODUL

A digitalizált jogalkotási rendszer létrehozásának szükségszerű következő lépcsője a kodifikációs modul, amely általában egy speciális „szövegkészítő” alkalmazás. Első ránézésre nagyon hasonlít bármely elterjedt szövegszerkesztő alkalmazásra, azonban különlegessége, hogy ismeri és alkalmazza a jogalkotás technikai szabályait. Ilyen például a jogszabályi tagolás, a jogszabály részeinek, szerkezeti egységeinek, számozásának, típusának ismerete. Azonban el is tér egy átlagos szövegszerkesztőtől, mivel azokat a speciális szövegformázási beállításokat, amelyek a kodifikáció szempontjából irrelevánsak, nem feltétlenül tartalmazza.

A kodifikációs modul rendszerint a jogtárban létrehozott adatbázissal összekapcsolva működhet; emiatt a jogszabály-módosítások elkészítése könnyebb és pontosabb, mivel a jogszabály-módosítás esetén a jogszabály nem módosuló, de a módosításban megjelenő részei⁴⁷ az átvétel miatt biztosan helyes szöveggel kerülnek a jogszabályba. A modul alkalmazása a jogalkotás minőségét javíthatja; ugyanis a kodifikációs szabályok áthágása esetén a rendszerben nem jön létre a normaszöveg, így garantálva, hogy csak technikailag megfelelő minőségű normaszöveg jöhessen létre. Meg kell jegyezni azonban, hogy mivel a kodifikációs normák jellemzően jogszabályszerkesztés-technikai szabályokat írnak elő, ezért a modulban készülő normák közérthetőségére és a tartalom jogszerűségére általában nincs hatással.

Kodifikációs modulra a vizsgált országok esetében⁴⁸ a következő példákat találtam:

3.1. Csehország: e-Legislative (e-Legislation)

A 2024-ben indult e-Legislative vagy e-Legislation projekt⁴⁹ célja a Cseh Köztársaság jogszemléletének átfogó korszerűsítése, a 2024. 01. 07. – 2025. 01. 01.-jéig tartó időszakban az e-Legislation létrehozásának elindítása. Az e-Legislation 2024 áprilisában a V4 konferencián bemutatott változata egy demo verzióban működő kodifikációs modul volt.

A projekt dokumentációja szerint az e-Legislative rendszer javítja a jogszabályok megalkotásának és egyeztetésének folyamatát, növeli a jogalkotási folyamat

⁴⁷ Pl. bevezető, záró mondatrész, rendelet bevezető rendelkezése.

⁴⁸ A hazai IJR-en kívül.

⁴⁹ A teljes projekt 2016–2026 közötti időszakra szól, 2024. 01. 01.-jén indult az új jogtár (eSbírka), 2024. második félévében pedig az eLegislation jogszabályalkotási modul bevezetését kezdik meg.

átláthatóságát és minőségét, valamint növeli az orientációt a jogrend gyakori változásaiban.⁵⁰

Az e-Legislatura a következő funkciókat biztosítja:

- Eszköz a jogszabályok és azok változásainak megalkotásához, egyeztetéséhez,
- a jogszabályok megalkotásának és egyeztetésének egyértelműbbé tétele, egyúttal a jogalkotási folyamatban előforduló hibák számának csökkentése és összességében a jog minőségének javítása,
- módosítási pontok automatikus generálása a jogszabályalkotás során,
- kapcsolódás a Kormányhivatal, a Képviselőház és a Szenátus meglévő jogalkotási könyvtáraihoz,
- javaslatok közzététele a jogalkotási folyamat minden szakaszában strukturált formában.

A jogi szakemberek – így a kodifikátorok – számára a rendszer a következőket ígéri:

- garانتáltja a jog elérhetőségének javítását,
- jogszabály-módosítások készítésekor automatikus módosításgenerátor használata,
- online és offline szerkesztő a jogszabályi előírások megalkotásához,
- különböző szempontok szerinti egyszerű és gyors keresés a jogi szabályozásban,
- értesítés beállításának lehetősége a kiválasztott jogterület újdonságairól,
- fokozott jogi konzisztencia a jogszabályoknak az EU joggal és más nemzetközi szabályozásokkal való összehasonlítási lehetőségének köszönhetően,
- jogalkalmazás magasabb szintű támogatása jogszabályi előírások, módosítanak vagy egyéb kísérőanyagok indoklásának köszönhetően.

A rendszer kiemelendő szolgáltatása a módosító jogszabály generálása, melynek során a jogszabály szerkesztést végző kodifikátor a jogi adatbázisban található, adott időállapotú jogszabályban végzi el a szándékolt módosítást, amelyből maga a rendszer hozza létre a módosító jogszabály szövegét, a jogszabályszerkesztési normáknak megfelelő módon.⁵¹ Véleményem szerint ez az egyik komoly eredménye a nyelvtechnológiai alapon szervezett jogi adatbázisok és kodifikációs szerkesztő eszközök összekapcsolásának, mivel ebben a szolgáltatásban teljesen megmutatkozik a dokumentumgenerálás folyamata.

⁵⁰ <https://zakony.gov.cz/esel/>.

⁵¹ A konferencián bemutatott videón néhány módosítás volt látható, ezek között egy esetben a szoftver egy felsorolást számozott át automatikusan, amely például a magyar jogrendben kifejezetten tiltott.

A fentebb hivatkozott elektronizációs tárgyú törvény⁵² 2024. január 1-jétől teljeskörűen üzembe helyezte az eSbírka jogtárat. Az egyes törvényfajták esetében fokozatosan vezetik be az e-Legislativa elektronikus jogalkotási rendszer használatát Törvénygyűjtemény és nemzetközi szerződések 2024. 01. 07-től (nemzetközi jogi aktusok), 2025. 01. 15-től (kormányrendeletek, rendeletek és egyéb jogi aktusok) és 2026. 01. 15-től (törvények, alkotmányos törvények, a Szenátus jogi intézkedései, Alkotmánybíróság megállapításai). A 2026. január 15-e előtt tárgyalásra benyújtott törvények és alkotmánytörvények tárgyalása és kihirdetése hagyományos módon, azaz az e-Legislativa elektronikus jogalkotási rendszeren kívül történik. Az új képviselőházi választási időszak kezdetétől minden jogszabály- és egyéb jogszabálytervezethez az elektronikus jogalkotási rendszert kell alkalmazni.

3.2. Brazília Elektronikus jogalkotási folyamat⁵³ (Processo Legislativo Eletrônico)

2009 februárjában a Szövetségi Szenátus Iroda létrehozta az Elektronikus jogalkotási folyamatkezelési politikát,⁵⁴ amely útmutatást adott a Szenátus jogalkotási területének széles körű modernizálásához. Az Igazgatóság Főtitkársága az Irányítási Politika alapján több olyan kezdeményezést is⁵⁵ támogatott, amelyek célja a jogalkotási folyamat átláthatóságának, gyorsaságának és hatékonyságának növelése, valamint a társadalom információhoz való hozzáféréseinek bővítése.

Braziliában jól definiált az elektronikus jogalkotási folyamat: a jogalkotási funkció ellátását célzó, számítógépes infrastruktúrával támogatott tevékenységek összessége, amelynek célja, hogy

- kiváló minőségű és könnyen hozzáférhető tájékoztatást nyújtson a jogalkotási folyamat során előállított dokumentumokról, valamint a Parlament által a jogalkotási funkcióinak gyakorlása során végzett tevékenységek nyilvántartásáról;
- elősegíti a papírhasználat fokozatos felváltását az elektronikus iratok és dokumentumok javára.

A brazil kodifikációs modul egy módosításszerkesztő – LexEdit – eszköz. A jogszabály-módosítási szerkesztő LEXML szabványon alapul. Ez a szerkesztő az

⁵² Zákon č. 346/2023 Sb. Zákon.

⁵³ <https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/PLE.asp>.

⁵⁴ A Szövetségi Szenátus Iroda 2009. évi 1. sz. törvénye. https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/ATO_N1_2009.asp.

⁵⁵ <https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/inovacoes.asp>.

első olyan számítógépes termék a Szövetségi Szenátusban, amely a jogszabályi szövegek megalkotását és irányított kezelését hivatott segíteni, amely lehetővé teszi a szöveg jogalkotási technika szemszögéből történő elemzését, valamint a szövegek kezelését és azonosítását. Módosításokat hajt végre a szövegben, annak feldolgozása során.⁵⁶

A szerkesztőeszköz összeköttetésben áll a jogi adatbázisokkal, az információk nyílt, strukturált és géppel olvasható formátumban, az információhoz való hozzáférésről szóló törvény⁵⁷ rendelkezéseinek való megfelelés érdekében.

4. A KOORDINÁCIÓS SZOLGÁLTATÁS

A jogalkotás digitalizációjának harmadik lépcsője, szükségszerű kelléke az egyes eljárások, koordinatív folyamatok egyetlen rendszerbe integrálása. Az összekapcsolt jogszabálytár és a kodifikációs modul interakciója során kialakul a normaszöveg, azonban annak elfogadásáig, kihirdetéséig hosszú és bonyolult folyamatokon kell végig haladni, ami jogalkotástani szempontból hasonló fontosságú, mint a szöveg elkészítése. Hiszen rendszerint nagyszámú szövegváltozat és kiegészítő dokumentum⁵⁸ készül az első verzióban létrejött normaszöveghez, amelyek koordinációja, módosítása, további egyeztetése is szükséges a kodifikációt kijelölő jogszabályok alapján. A jogalkotási koordinatív folyamatok közé általánosságban az adott ország jogalkotási szabályai által meghatározott szakmai, közigazgatási, társadalmi egyeztetés, a döntéshozó fórumok üléseire történő benyújtás sorolható, azonban előfordul, hogy a jogalkotást követő vétó is megjelenik a rendszerben, legalább a jogtár szintjén. A vizsgált országok esetében a jogalkotásban való társadalmi részvételt, véleményezési, jogszabály-kezdemenyezési lehetőséget a jogtári adatbázist tartalmazó honlapok szolgáltatásai biztosítják, így ennek lehetősége adott.

A koordinatív szolgáltatások kapcsán az interoperabilitás követelménye fontos, vagyis az, hogy a jogalkotásban részt vevők különböző rendszerei egységesen összekapcsolhatók legyenek, tehát az egyik alrendszerben keletkezett dokumentum a másik alrendszerben olvasható, módosítható legyen, méghozzá olyan módon, hogy a változások is nyomon követhetők legyenek. Ennek jelentősége abban áll, hogy a szétválasztott hatalmi ágak a jogalkotás során általában együttműködnek, például amikor a kormányzat, mint végrehajtó hatalom törvénytervezetet készít

⁵⁶ <https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/inovacoes.asp>.

⁵⁷ 12,527/2011 sz. törvény, https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2011-2014/2011/lei/l12527.htm.

⁵⁸ Pl. előterjesztés, hatásvizsgálatok, véleményezések stb.

elő, és benyújtja a parlamentnek, mint törvényhozónak. Ilyenkor a dokumentumnak át kell kerülnie egyik alrendszerből a másikba, szerkeszthető módon, de csak az átadni kívánt tartalommal (pl. előkészítő anyagok, előterjesztés nélkül), és a benyújtást követően a kormányzat már egészen más jogosultságokkal rendelkezik a tervezettel kapcsolatosan. Emellett EU-tagállamok esetében a jogalkotási rendszerrel kapcsolatos további elvárás az EU-s folyamatokhoz való kapcsolódás, pl. implementáció, notifikáció stb.

Koordinációs szolgáltatásra a vizsgált országok esetében egyedül Brazília esetében találtam példát:

2008-ban⁵⁹ a Szövetségi Szenátus elnöke megtette az első lépéseket az elektronikus jogalkotási folyamat megvalósítása felé, kiadta a 2008. évi 2. számú elnöki törvényt,⁶⁰ amely létrehozta az Elektronikus Jogalkotási Folyamat Különleges Bizottságát (CPLE), azzal a céllal, hogy:

- értékelje és bemutassa az információbeviteli és -visszakeresési eljárások, adatbázisok és jogalkotási rendszerek lehetőségeit;
- tegyen javaslatot a jogalkotási információkezelési politikára;
- határozzon meg új információs technológiáknak megfelelően továbbfejlesztett és folyamatosan frissített, az elektronikus jogalkotási folyamat végrehajtására vonatkozó iránymutatásokat;
- a Ház meglévő adatbázisaiban és jogalkotási információs rendszereiben található funkciók megvalósításának irányítása.

Brazíliában a digitalizált jogalkotás bevezetése kapcsán a következő előnyöket realizálták. Papírmegtakarítás: a végrehajtott technológiai változtatások eredményeként, különösen azáltal, hogy a dokumentumok, vélemények és módosítások hozzáférhetők az interneten, ezáltal csökkenteni lehetett az egyes tételek, napirendi tükrök nyomtatását, aminek eredményeként az elmúlt 5 évben mintegy 50%-kal csökkent a papírfelhasználás. Így a digitalizált jogalkotásnak jelentős környezeti terhelést csökkentő hatását mutatták ki.

⁵⁹ <https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/antecedentes.asp>.

⁶⁰ https://www.senado.leg.br/relatorios_sgm/PLE/AtosPLE.pdf.

5. JOGALKOTÁSTANI SZEMPONTBÓL IS IDEÁLIS DIGITALIZÁLT JOGALKOTÁSI RENDSZER

A hazai és nemzetközi tapasztalatok és joggyakorlatok vizsgálata alapján vajon milyen ismérvei legyenek egy ideális digitalizált jogalkotási rendszernek?

Szerkezetét tekintve a rendszer a fentiekben is bemutatott rendszerarchitektúrát követi, jogi adatbázis – kodifikációs modul – koordinációs szolgáltatás szerkezetben. A jogtár tartalmazza a hatályos jogszabályokat adatbázisban, a korábbi és a későbbi, már kihirdetett időállapotokkal, szegmentált szöveggel, olyan módon, hogy nemcsak a jogszabály, hanem annak egyes szerkezeti egysége is linkkel hivatkozható a honlapon keresztül. Minden jogszabály rendelkezik egy adatlappal, benne metaadatként szerepel a neve, száma, kibocsátója, kihirdetése és hatálybalépése dátuma, egyes módosításai a módosító jogszabályi rendelkezésekkel linkelve. Az egyes kiválasztott időállapotok egymással összevethetők, az összevetés korrektúra jelöléssel mutatja a módosításokat.

A kodifikációs modul ergonomikusan elkészített⁶¹ szerkesztő alkalmazás, amely hasonló funkcionalitású a legismertebb szövegszerkesztőkhöz. Közvetlen kapcsolatban van a jogszabálytárral, ami arra is kiterjed, hogy amennyiben egy jogszabály módosításán más előterjesztő is dolgozik,⁶² jelzi, hogy ki (melyik tárca/főosztály) dolgozik azon, milyen hatálybalépéssel; megelőzve annak a lehetőségét, hogy adott jogszabály módosításai egymást megzavarják, üssék.

Ennél a modulnál már fel kell merülnie a mesterséges intelligencia alapú chat alkalmazás használatának, ugyanis a jogi norma szövegezésében – a jogtári adatbázison működve – képes lehet rövidebb szövegjavaslat készítésére, ha nem is egy egész jogszabály megírására. Itt persze figyelemmel kell lenni az integritási kérdésekre is: nem megengedett, hogy nyilvános alkalmazások használata esetén jogszabálytervezetek szövege – akár véletlenül is – kikerüljön.

Koordinációs szempontból fontos, hogy a normaszöveg az első betű leütésétől a kihirdetésig a rendszeren belül haladjon, ezért nincs szükség nyomtatásra, külső e-mailezésre, egyéb logisztikára. Ehhez szükséges a rendszerek magas szintű interoperabilitásának megteremtése, ami azt jelenti, hogy a tervezet ténylegesen a rendszerben halad, tehát a véleményezések, társadalmi egyeztetés, még a köztársasági elnöki (elektronikus?) aláírás és a kihirdetésre beszerkesztés is a rendszeren belül (esetleg annak alrendszerében, moduljában) történik, egyszóval teljesen papírmentessé válik a jogalkotási folyamat.

⁶¹ Pl. ismeri a szövegszerkesztők leggyakoribb billentyűkombinációit, és azok használhatók, nem definiál azokra más funkciót, logikájában hasonlóan működik, mint egy szövegszerkesztő.

⁶² A kodifikációs folyamatban egy meghatározott pontig már eljutott.

Ezáltal a jogalkotási folyamat átláthatóvá válik, a jogszabály készülsége nyomon követhető mind a szakemberek, mind a laikusok számára, egy ilyen módon szervezett rendszer lehetőséget adna az érdemi társadalmi részvételre a jogalkotásban, annak bármelyik részfolyamatában.

A rendszer előnye lenne a jelzési funkciók beépítésével az átláthatóság, a csoportos munka lehetőségének megteremtése, abban ez esetben is, amikor egy tervezeten külön-külön több csapat is dolgozik. A chat alkalmazás implementálása segítené a szövegváltozatok elkészítését, mivel adott tartalom lényegében azonnal újra generáltható, promptolással finomítható, egészen a kívánt nyelvi minőség és érthetőség eléréséig. Hátránya, hogy az ilyen jogalkotási rendszer általában projekt keretében valósul meg, viszonylag szűk számú felhasználója van, így, mint nem piaci alapú rendszer lassú a továbbfejlesztése, viszonylag rugalmatlan a felhasználói igények kezelése, emiatt a működés ergonómiája prognosztizálhatóan nem túl magas lenne.

6. ÖSSZEGZÉS

A kiválasztott digitalizált jogalkotási rendszerekről elmondható, hogy nagyon hasonló szerkezetűek, formátumúak, szolgáltatásaik főleg a jogtárak esetén hasonlóak, azonban az adott jogrend miatt mégis eltérőek. A jogszabálytárak használhatóságára természetesen hatással van azok technikai fejlettsége is. A jelen tanulmány az ingyenes, állami jogtárakat, nem pedig az üzleti szemlélettel készített, jogalkalmazást támogató legaltech alkalmazásokat vizsgálta. Ennek oka az, hogy kutatási témám a jogalkotás digitalizációja, amelynek egyik eleme az ahhoz a fentiek szerint adatbázisként szükségszerűen kapcsolódó jogtár. Az üzleti alkalmazások jellemzően a jogalkalmazás támogatására készültek, bár az adatbázis-szerkezetük hasonló lehet, de a kutatási céloktól eltérnek.

A vizsgált modelleket összehasonlítva megállapítható, hogy legkorábban 2008-ban Brazília lépett a jogalkotás digitalizációjának útjára, és konkrét tapasztalatokkal is rendelkezik a rendszer előnyeiről a papírmegtakarítás kapcsán. Ezt követi a hazai Integrált Jogalkotási Rendszer, amely jóval később 2021-ben állt éles üzembe. A csehek 2016-tól tervezett, 2018-ban elindított jogalkotás-digitalizációs projektje keretében az idei év elején újult meg a jogtár és 2026-ra helyezik teljeskörűen üzembe a kodifikációs modult, a tervek szerint. Szlovákiában viszont még a jogtár fejlesztésénél tartanak, a tavaszi konferencián még nem esett szó kodifikációs modul fejlesztéséről.

E tanulmány készítése során – a nyelvi akadályok mellett – a legnagyobb kihívást a konkrét információk megszerzése jelentette az egyes országok rend-

szereiről. Ez azért is meglepő, mert a digitalizáció uniós közös cél, az egyes rendszerek megvalósítása kontinensünkön EU-s finanszírozással történik, ennek ellenére sincs kellő mértékű információ nemhogy a joggyakorlatok megosztásához, az együttműködéshez, de még a tudományos kutatáshoz sem. Remélem a digitalizáció szélesedésével ez a gyakorlat változni fog és közérdekké válik a fejlesztési tapasztalatok megosztása.

IRODALOMJEGYZÉK

- BIRHER NÁNDOR: A modern technológiák szabályozásának változásai: teoria versus praxis, etika versus protokoll. In: HOMICSKÓ ÁRPÁD OLIVÉR (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2020. 11–24.
- Brazilian city enacts an ordinance that was secretly written by ChatGPT <https://apnews.com/article/brazil-artificial-intelligence-porto-alegre-5afd1240afe7b6ac202bb0bbc45e08d4#>
- Digitális szenátus: <https://www12.senado.leg.br/noticias/materias/2024/04/05/nova-versao-do-senado-digital-traz-mais-transparencia-e-participacao-popular>
- HOMOKI PÉTER: Miként lehet a szöveggeneráló eszközöket a jogász hivatások körében hasznosítani? In: ZÓDI ZSOLT (szerk.): *Jogi technológiák – Digitális jogalkalmazás*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022.
- KÁNTOR ÁKOS: Az e-ügyintézésről az e-jogalkotás felé. In: MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER (szerk.): *XXIII. Jogász Doktoranduszok Országos konferenciája 2022*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2022. 145–154.
- TILK PÉTER – FEKETE KRISTÓF BENEDEK (szerk.): *A jogalkotás digitalizációjának jogi lehetőségei*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2023.
- TÓTH J. ZOLTÁN (szerk.): *Jogalkotástan. Jogdogmatikai és jogszabályszerkesztési ismeretek*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- a Brazil Szövetségi Szenátus Iroda 2009. évi 1. sz. törvénye https://www.senado.leg.br/atividade/adminSGM/ATO_N1_2009.asp
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- Brazília: az információhoz való hozzáférésről szóló 12,527/2011 sz. törvény, https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2011-2014/2011/lei/l12527.htm

Cseh Polgári perrendtartás <https://www.e-sbirka.cz/sb/1963/99?zalozka=historie>

eSbirka: <https://www.e-sbirka.cz/co-je-esbirka>

EU Tanács: *Jelentés a jog megismerhetőségéről* (2015/C 97/03) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324\(01\)&qid=1715777938127](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324(01)&qid=1715777938127)

Eur-Lex portál [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324\(01\)&qid=1715777938127](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0324(01)&qid=1715777938127)

eZbierka: www.slov-lex.sk

Legicoop portál: <https://intra.legicoop.eu/hu/legislations>

Riigi Teataja <https://www.riigiteataja.ee/en/>

Zákon č. 346/2023 Sb. Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s elektronizací vybraných agend *törvény egyes törvények módosításáról a kiválasztott napirendek elektronizálásával kapcsolatban.*